

haja do bolj ali manj podrobne obdelave posameznih področij. Manj poglobljeno zanimanje se je pokazalo npr. pri prehrani, kjer bi se z veliko verjetnostjo dobili popolnejši in obširnejši podatki ipd.

Avtorica si v splošnem prizadeva zapisati pomembnejše značilnosti, celovitost procesov in zakonitosti, vzdušje in utrip vasi v vsej širini. Kadar pa so dosegljivi specifični podatki in na voljo dobri informatorji, takrat stvar tudi po-

drobneje problematizira. Zaradi tega pa knjiga odpira tudi možnosti za nadaljnje usmerjene in temeljite raziskave.

Knjiga ima tudi druge kvalitete. Nenehno in neprisljano vpletanje narečnih izrazov in rekel ter njihovo sprotno pojasnjevanje v besedilu, ki je tekoče in berljivo, popestrijo pripoved. S tem je avtorica pokazala določeno stopnjo razumevanja in približevanja ljudem, o katerih govori. Dodatno

vrednost daje knjigi poleg fotografij, ki so bolj ali manj povedne, tudi zajeten slovar narečnih besed.

V spremni besedi govori avtorica z očitnim navdušenjem o opravljenem delu in o ljudeh, s katerimi je sodelovala. Strokovni javnosti je poleg primerne knjige posredovala tudi izkušnje, ki si jih je pridobila ob samem raziskovanju. Hkrati z drugimi pa so bili v tihi sreči zadovoljni tudi Strojanci s »svojo« knjigo.

Brigita Rapuc

Tone Cevc, Ignac Primožič

KMEČKE HIŠE V KARAVANKAH STAVNA DEDIŠČINA HRIBOVSKIH KMETIJ

POD KEPO, STOLOM,
KOŠUTO, OBIRJEM, PRISTOVŠKIM STORŽIČEM IN PECO.

Izdal: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana,
Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana 1988. 252 strani, 175 ilustracij.

Ni naključje, da je bila v marcu 1989 publikacija ocenjena kot »grafično delo meseca«, saj prav bogastvo skrbno zrisanega, odlično fotografiranega in natančno urejenega grafičnega gradiva že na prvi pogled izstopa in je v primerjavi z drugimi podobnimi deli o ljudski kulturi resnična izjema.

Obenem pa je knjiga postala tudi izziv bodočim avtorjem, saj se ne bi smelo ponoviti, kar je bilo zamujeno pri Slovenskem ljudskem izročilu, kjer je namesto reprezentativne publikacije nastala bleda in neprivlačna monografija. Grafični del knjige o

kmečkih hišah v Karavankah je morda do neke mere celo preglasil vsebino, kar je postalo očitno tudi ob predstavitvi knjige v Cankarjevem domu v Ljubljani ali na Selah. Na Selah je namreč s stalno postavitevjo krajevne razstave zamisel dobila domovinsko pravico. To delu seveda ne škoduje, saj le dodaja tiste sestavine, ki jih sicer pogrešamo v podobnih razpravah o aritekturi, ki je vendarle materialna in likovna prvina. Objavljeno gradivo pa bo ostalo odličen primer vrhunske dokumentacije, ki jo bodo uporabljali tudi bodoči raziskovalci.

Avtorja, ki bi jima kot soavtorja skoraj morali dodati še vsaj fotografa Edvarda Primožiča, sta delo razdelila v uvodno razmišljanje arhitekta o raziskovanih stavbah in v etnologovo študijo o njih. Na koncu dodane opombe in lietaratura se dopolnjujejo, žal pa ni dodanega niti krajevnega kazala niti razlage narečnega in strokovnega besedja, kot je v neposredni predhodnici te knjige (T. Cevc, Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem), čeprav bi bila razprava s tem še temeljitejša. Razširjeni povzetek v nemščini in prevod kazala

ter podpisov k slikam žal ne moreta nadomestiti enake publikacije v nemškem jeziku, ki bi prav gotovo morala zbuditi pozornost pri naših nemško govorečih sosedih, pa tudi pri marsikaterem koroškem Slovincu, ki prav strokovne knjige raje bere v nemškem jeziku kot v slovenskem.

Razmišljanje arhitekta odraža strokovno in tudi čustveno navezanost na obravnavano kulturno dediščino, čeprav kaže, da kljub nekaterim pobudam o načinu nove uporabe te ostarele arhitekture še dolgo ne bo dozorela zavest o potrebnosti njenega varovanja, kar kažejo tudi nekateri odmevi v koroških časopisih. Analizo stavbarstva arhitekt v celoti prepušča etnologu.

Za razliko od dosedanjih Cevčevih del o arhitekturi uporablja avtor tokrat skoraj »arhitekturno« metodo. Ves napor posveča stavbarstvu in le na začetku določa okvire in merila načina življenja, ki je pogojevalo nastanek kmečkih stavb, kakršne so si raziskovalci izbrali za svojo obravnavo. Vsa razprava je razdeljena na tri enote, od katerih je prva namenjena opisom splošnih, skoraj geografskih okoliščin. V drugem delu, ki je avtorju še posebej pri srcu in ki je tudi v drugih njegovih delih težišče, kmečke hiše razčleni v dveh tipoloških analizah. V prvi podrobno opisuje gradiva, strehe, stavbne detajle, okrasje, dodaja pa še opise

prostorov, svojo tipološko razčlenitev »prostorskega sestava« in doda gospodarske stavbe, znamenja ter v zelo kratkem opisu odnose med kmečkimi domovi in naselji. V drugi analizi pa sledi opis izbranih stavb v sedmih vaseh na obeh straneh Karavank.

Prav gotovo je že pobuda, da se od v začetku ozkega obsega raziskav stavb na Selah gradivo razširi na obe strani Karavank, novost, ki jo je potrebno pohvaliti. Ker je to hkrati politično občutljivo področje, seveda ni mogoče mimo nekaterih tovrstnih kritičnih pripomb, ki se jim tudi Cevc ne izogiba, a kljub temu skuša arhitekturo čim bolj objektivizirati s tem, da vedno znova podrobno popisuje posamezne tehnične ali likovne sestavine stavb.

Za etnologa pa morda le nekoliko preveč opušča drugo pomembno sestavino: življenje v teh stavbah, iz njega izhajajoča merila ali zahteve za opisane oblike in pa seveda tudi povratni učinek arhitekture na življenje človeka. Tako so tudi njegovi predlogi »tipologije« prej vezani na način raziskave, ki si ga je izbral, kot pa na resnično podobo in smisel razvrščanja stavb v določene skupine. Razdelitev kmečkih hiš po prostorski zasnovi, v kateri naj bi bilo temeljno izhodišče veža, je seveda mogoča, a s tem nastane vrsta novih vprašanj, na katera je opozoril že Vilfan v prispevku

Kmečka hiša (GDZS, str. 592). Po Gerambu povzeta misel o najskromnejši leseni stavbi z odprto vzdolžno vežo kot o prvotni (in ne pozabimo: po Gerambu tudi za Slovence edino značilni...) hiši v tem delu Koroške postane vprašljiva, če vzamemo za njen dokaz le stavbe iz konca 18. stoletja ali še mlajše, posredno pa potrjuje izmišljeno trditev o manjvredni kmečki arhitekturi Slovencev – to pa je hotel ovreči že Vurnik! A to so podrobnosti, o katerih bi bilo mogoče razpravljati šele potem, ko bi bila mogoča primerjava tudi z vsem tistim prostorom, ki je v resnici posredoval zamisli ali celo vzore za arhitekturo iz dolin, mest, trgov – saj avtor sam opozarja na potrebnost take razširitve.

V zadnjem sklopu o »tipologiji stavb« si je avtor izbral za izhodišče kar krajevno merilo. V najdrobnejšem merilu je to povsem upravičeno, saj opis še ohranjenih »starosvetnih« stavb, kot jih imenuje, dajejo vtis, da je bilo stavbarstvo res različno od kraja do kraja. Ti opisi pa so morda še najbližji umetnostnozgodovinskim ali arhitekturnim opisom, saj odlično povzemajo vse, kar je deloma zabeleženo z grafiko in fotografijo, ter dopolnjujejo, česar ni mogoče narisati. Dodanih je še nekaj dragocenih podatkov o razvoju, ki bi bili morda še boljši, če bi upoštevali arhivsko gradivo, ki se, vsaj za

